

ALEXANDRU ANDRONIC

1915-1995

În săptămânile unui sfârșit de primăvară, când colegii și colaboratorii profesorului Alexandru Andronic detaliau organizarea sesiunii omagiale de comunicări menite să-i aniverseze opt decenii de viață, o boală necruțătoare – înfruntată cu stoicism și discreție – îl aduceau pe patul de suferință dintr-un spital din Onești. Nici priceperea doctorilor, nici devotamentul familiei nu au putut să se opună destinului implacabil, care l-a răpit dintre cei vii la 25 mai 1995, cu puțin timp înainte de a sărbători împlinirea frumoasei vârste de 80 de ani. Trei zile mai târziu familia, rudele, prietenii și colegii îl conduceau îndurerăți pe ultimul drum în cimitirul Eternitatea din marginea Iașilor, orașul de care și-a legat cea mai mare parte a vieții și cea mai rodnică din punctul de vedere al împlinirilor profesionale.

Născut la 2/15 iunie 1915 în satul Jora de Jos din uezdul Orhei (în perioada interbelică în județul Orhei, iar în prezent în raionul omonim din Republica Moldova) al guberniei Basarabia din Imperiul rus, Alexandru Andronic – fiul lui Ioan și al Olgăi Andronic – descindea dintr-o familie de intelectuali cu rosturi în sfera confesională, ce menținuse cu obstinație stindardul românismului într-o extremitate a domeniilor anexate monarhiei țarilor, unde administrația oficială se străduia să anihileze cu desăvârșire exteriorizările aspirațiilor naționale. Când atinsese pragul vârstei conștiente, Basarabia natală intrase în alt perimetru politic, reunindu-se cu întregul din care fusese smulsă abuziv. Cu toate acestea, apartenența centenară la imperiul omnipotent din răsăritul continentului nu a rămas fără repercusiuni în ambianța cosmopolită a Chișinăului, unde rusa a continuat să-și mențină o vreme statutul de *lingua franca* și după Marea Unire. Nu este de mirare, deci, că tânărul Alexandru Andronic, care a urmat atât studiile primare (în 1922-1926) cât și cele liceale (în 1926-1933) în fosta reședință de gubernie de pe râul Bâc, și-a consolidat cunoștințele în limba lui Tolstoi și Dostoievski, dobândite încă din familie. A avut capacitatea de a face disjunctia între repulsia provocată de abjurabila politică imperială și venerația pentru valorile perene ale artei și științei ruse. Prin aceasta i s-au deschis larg porțile unei mari culturi, a cărei aprofundare s-a dovedit benefică pentru întreaga activitate viitoare.

Cum Chișinăul interbelic nu deținea decât o facultate de teologie, după susținerea examenului de bacalaureat la prestigiosul Liceu „Alec Russo”, în vara anului 1933, pașii l-au purtat spre marele centru universitar de la Iași, ca pe aproape toți basarabienii dornici să-și continue studiile în afara domeniului ecleziastic. În ultima parte a perioadei interbelice nucleul istoriografic din vechea metropolă culturală a Iașilor, gravitând în jurul Universității Mihăilene, a atins apogeul său datorită prestației intelectuale a unui mănunchi de dascăli de elită, impuși pe plan național și internațional precum Gheorghe I. Brătianu, Andrei Oțetea, Ilie Minea, Franz Babinger, Orest Tafrali, Alexandru V. Boldur, Paul Nicorescu etc. Tinerii asistenți, formați în jurul magiștrilor, precum Mihai Berza, Radu Vulpe, Dionisie Pippidi, Mihai Guboglu, Dimitrie Ciurea, Emil Condurachi etc., aveau să devină, de asemenea, nume de rezonanță în istoriografia românească din deceniile următoare. Preocupările, interesele și orientările metodologice variate, configurate în spații culturale diferite, ale corpului profesoral, departe de a deconcerta, erau de natură să faciliteze extensia orizonturilor cognitive și opțiunea spre domenii diversificate. În mediul științific elevat din capitala Moldovei, patronat de elemente competente și dinamice, s-a format ca specialist Alexandru Andronic unul din tinerii cei mai hăruiți ai generației sale.

Dat fiind că mai mulți membri ai familiei se dedicaseră rânduielilor duhovnicești, decizia în alegerea profesunii a stat un timp sub incidența incertitudinii. Pentru început – din toamna lui 1933 – a urmat cursurile

Facultății de Drept, obținându-și licența în 1940, când s-a înscris ca avocat stagiar în Baroul Avocaților din Iași. La fel ca și în cazul dascălilor săi Gheorghe I. Brătianu și Alexandru V. Boldur, studiile în Drept și-au relevat utilitatea în viitoarele sale prospectări istorice.

Aplecarea spre universul nemărginit și incitant al istoriei aveau să-i absoarbă încetul cu încetul întreaga pasiune. De această atracție, care îi va marca pregnant destinul, nu erau desigur străini dascălii ce îi călăuzeau pașii. La depărtare de o jumătate de veac de la momentele când spiritul tânăr, animat de ispita cunoașterii, sorbea din revărsarea generoasă a erudiției magiștrilor, se destăinuia plin de vibrație: „mărturisesc din capul locului fericirea de a fi avut ca profesori personalități marcante ale științei istorice românești, de la care am învățat nespuse de mult sub multiple aspecte atât didactico-științifice cât și moral-educative” (Al. Andronic, *Evocări din anii studenției: Profesorul Gheorghe Brătianu, în Confluente istoriografice românești și europene. 90 de ani de la nașterea istoricului Gheorghe I. Brătianu*, coord. V. Spinei, Iași, 1988, p. 503).

Ținuta doctă, dar și captivantă, a prelegerilor lui Gh. I. Brătianu și A. Oțetea l-au atras mai cu seamă spre istoria medie și modernă universală. De altfel, chiar la examenul de licență în Istorie, susținut în anul 1942 în fața unei comisii prezidate de Andrei Oțetea, a optat pentru specialitatea de Istorie universală. Tot atunci a absolvit și Seminarul Pedagogic Universitar din Iași, după ce frecventase în 1939-1940 Școala Normală Superioară.

O reverberație cu totul aparte a avut în sufletul său audierea prelegerilor din cadrul cursurilor de vară din 1939 de la Vălenii de Munte, organizate de incomparabilul polihistor N. Iorga, „prilej fericit pentru noi de a ne completa cunoștințele, deoarece profesorul își dezvoltă, cu un deosebit farmec de om sfântos, principalele sale idei privind dragostea de neam, capacitatea de a ne integra mersului ascendent al progresului uman, de a ne situa pe pozițiile cele mai avansate sub raportul integrării istoriei patriei în istoria universală, făcându-ne să înțelegem că și popoarele mici pot să-și spună cuvântul în arena internațională” (Al. Andronic, *Nicolae Iorga – Cursurile de vară de la Vălenii de Munte*, în *Hierarșus, Anuar '79*, Botoșani, 1982, p. 372).

Prelungirea perioadei de studiu s-a datorat atât diseminării forțelor în mai multe direcții, cât și împrejurărilor extraprofesionale. În 1937-1938 a fost nevoit să-și întrerupă studiile spre a-și efectua stagiul militar în cadrul Regimentului 3 Roșiori din Chișinău, pentru ca, în anii următori, să fie în repetate rânduri concentrat și mobilizat. În vara lui 1941 participă la operațiunile de eliberare a Basarabiei de sub ocupația bolșevică, pentru ca apoi, după ce și-a susținut examenul de licență în Istorie, să fie trimis pe frontul antisovietic într-o unitate de cavalerie. A cunoscut toate avaturile unei campanii dramatice, în care și-a riscat viața de zeci de ori, fiind recompensat prin avansarea de la gradul de plutonier major la cel de locotenent și prin decorarea cu medalia „Cruciada împotriva comunismului” și cu ordinul „Coroana României”. Evenimentele premergătoare cuceririi de la 23 august 1944 îl surprind pe frontul din Moldova, după care a fost mobilizat la Marele Stat Major al Armatei Române până la sfârșitul războiului.

Făcându-se remarcat printr-o bună pregătire profesională și prin multă pasiune, este angajat în 1943 ca asistent universitar la Catedra de Istoria românilor din cadrul Facultății de Litere și Filosofie, iar apoi promovat ca șef de lucrări la Catedra de Istorie generală medie, calitate în care a condus proseminarul de Paleografie și diplomatică slavo-română și seminarul special de Istorie generală medie. În același timp, succesorul lui Ilie Minea, începând din 1943, în calitate de director la Institutul de Istorie Națională „A. D. Xenopol”, Al. V. Boldur, i-a încredințat secretariatul de redacție de la „Studii și cercetări istorice”, care, în scurta sa perioadă de apariție, a fost una din cele mai bune reviste de specialitate din țară.

Alexandru Andronic s-a numărat printre victimele epurărilor din învățământul superior din 1951, dirijate de regimul comunist, care a dat o grea lovitură elitei intelectuale românești, substituind cu elemente incompetente, dar docile și ariviste, care au coborât în mod deplorabil nivelul instrucției universitare vreme de mai multe decenii. Unul din principalele capete de acuzare ce a contribuit la îndepărtarea sa din învățământ, în afară de „originea nesănătoasă”, a fost participarea la războiul antisovietic. Anchetat în legătură cu atitudinea sa în calitate de militar, a avut curajul – ce putea să-l coste ani grei de temniță – să declare că a considerat justă campania până la Nistru, mărturisind că primul lucru făcut după forțarea Prutului a fost să sărute pământul unde își odihnesc oasele strămoșii.

Îndepărtarea abuzivă de la Alma mater nu a fost de natură să-l debusoleze, chiar dacă o vreme a trebuit să accepte un post de traducător la Institutul de Studii Româno-Sovietice de pe lângă Filiala Iași a Academiei

Populare Române. Căsătoria din același an cu Margarita Trifan, distinsă profesoară de geografie, l-a ajutat să traverseze cu mai multă seninătate acest moment de cumpănă. Devotamentul, delicatețea și tactul soției au contribuit și ulterior la atenuarea tensionărilor hărăzite de viață, au temperat răbufnirile unei firi câteodată capricioasă și explozivă, în confruntările cu o societate în care nu echitatea și firescul alcătuiau nota dominantă.

Începând din 1952 a fost încadrat la Institutul de Istorie și Filologie subordonat Academiei, care a suferit de-a lungul anilor numeroase metamorfozări, secții ale sale transformându-se în Institutul de Istorie și, ulterior, în Institutul de Istorie și Arheologie „A. D. Xenopol”, unde a lucrat până în 1970 în calitate de cercetător, preluând conducerea Sectorului de Arheologie medievală. În această perioadă, extinsă la aproape două decenii, în care disponibilitățile fizice s-au conjugat armonios cu acumulările intelectuale, avea să se manifeste cu multă energie, lărgindu-și considerabil aria de preocupări și dovedind receptivitate față de domeniile pluridisciplinare. Edificându-se că fără aportul arheologiei imaginea evului mediu românesc rămâne grav știrbită, a vădit un deosebit interes pentru reluarea săpăturilor de la Suceava sub conducerea lui Ion Nestor, șantier la care s-au format numeroși specialiști, punându-se bazele școlii arheologice moderne naționale de medievistică. La rândul său, s-a dovedit un element dinamizator în sfera cercetării arheologice a orașului medieval moldovenesc, efectuând săpături cu rezultate fructuoase la Suceava, Iași, Baia, Vaslui, Piatra Neamț, Botoșani, Hârlău și Huși, investigații ce au adus contribuții de mare interes pentru problemele genezei și evoluției vieții urbane, planimetriei curților domnești, culturii patriciatului citadin etc. Această activitate nu s-a repercutat numai pe plan strict epistemologic, ci a avut drept rezultat și modelarea a noi specialiști în domeniul arheologiei evului mediu.

Pe linia acelorași preocupări și-a elaborat teza de doctorat intitulată *Iașii până la mijlocul secolului al XVII-lea* – având drept conducător științific pe academicianul Ștefan Pascu –, susținută la Universitatea din Cluj în anul 1970. Finisată și substanțial augmentată, această valoroasă lucrare, opera sa cea mai întinsă și consistentă, bazată prioritar pe propriile investigații de teren, a fost publicată la Iași în 1986, fiind distinsă cu premiul „Vasile Pârvan” al Academiei Române.

O altă fațetă a strădaniilor sale profesionale a constituit-o munca la organizarea Muzeului de Istorie a Moldovei în spațiul generos oferit de Palatul Culturii din Iași, sub coordonarea profesorului Mircea Petrescu-Dîmbovița. După deschiderea în 1957 a primului sector al expoziției sale permanente, în anul 1964 s-a inaugurat și sectorul aferent evului mediu și perioadei moderne – în acel moment poate cel mai bine realizat din toate muzeele din țară –, la care aportul colectivului condus de Al. Andronic a fost esențial.

Anumite neîmpliniri în *cursus honorum* – cotate de multă lume drept inechitabile –, dar și atracția pentru activitatea didactică, pentru care a avut întotdeauna o reală aplecare, l-a determinat în 1970 să accepte postul de lector la Facultatea de Istorie-Geografie a Institutului Pedagogic din Bacău, unde a funcționat până în 1975, când s-a pensionat la cerere, după ce cu un an înainte susținuse concursul pentru postul de conferențiar universitar. La institutul băcăuan i s-au încredințat cursuri și seminarii de Istorie generală medie, Istoriografie generală și Istoria modernă a României, ocupându-se totodată și de practica pedagogică. În învățământul superior a mai funcționat și în 1953-1956, când a fost asistent universitar la Catedra de Limbă rusă de la Institutul Agronomic „Ion Ionescu de la Brad” din Iași.

De-a lungul anilor a participat la mai multe manifestări științifice cu caracter internațional și anume la Seminarul mixt româno-sovietic de arheologie medievală de la București din 1958, la conferințele de arheologie cu invitați din străinătate de la București din 1961 și Iași-Suceava din 1963, la congresele internaționale de științe preistorice și protoistorice de la Praga din 1966 și de la Bratislava din 1991, prezentând comunicări bine apreciate. În 1966 și 1967, în baza acordurilor de colaborare interacademică, a efectuat deplasări în URSS și, respectiv, în Cehoslovacia, pentru a se documenta în problema fortificațiilor medievale, prilej cu care a fost invitat să susțină comunicări la institutele de arheologie din Moscova și Praga. A fost, de asemenea, prezent la foarte multe conferințe naționale, simpozioane și diverse sesiuni științifice organizate în România și Republica Moldova, contribuind la ridicarea nivelului dezbaterilor prin intervențiile sale docte, ca și la dinamizarea lor prin vivacitatea spiritului său polemic.

Profesorul Alexandru Andronic este autor al unui număr mare de studii, rapoarte de săpături, note și recenzii, publicate în țară și străinătate, îmbrățișând un spectru larg de probleme, extinse din antichitate până în epoca contemporană. A făcut dovada că este capabil să se exprime cu competență atât pe tărâmul istoriei naționale cât și a celei europene, abordând subiecte legate de vechiul drept românesc, evoluția învățământului

în epoca modernă, istoriografie, procesul de feudalizare în vestul Europei, aportul surselor informative rusești la reconstituirea evenimentelor și structurilor economice, culturale și politice din regiunile carpato-dunărene etc. Punctul de greutate a contribuțiilor sale științifice se cantonează în jurul aspectelor de civilizație urbană medievală din Moldova, în toate resorturile sale de esență, cu vădită predilecție pentru trecutul Iașilor, Vasluiului și Sucevei. Lucrările din acest perimetru tematic sunt cele care îi asigură un loc distinct în peisajul istoriografic românesc contemporan, impunându-se drept un reper de neignorat pentru toți cei ce se vor arăta captivați de mirajul descrierii universului citadin din evul mediu moldav.

Datorită experienței dobândite ca secretar de redacție la „Studii și cercetări istorice”, s-a dovedit extrem de util și eficient atunci când a fost cooptat ca membru al comitetelor de redacție la „Arheologia Moldovei” și „Acta Moldaviae Meridionalis” în 1961 și, respectiv, 1979, contribuind la sporirea prestigiului acestor periodice. Captivat de personalitatea lui Ion Ionescu de la Brad, întemeietorul învățământului agronomic modern, căruia i-a dedicat mai multe studii, s-a ocupat de organizarea comemorării a 150 de ani de la nașterea savantului și de tipărirea unui volum închinat lui în anul 1971. De asemenea, s-a implicat în activitatea a numeroase organisme cu profil apropiat de preocupările sale: Asociația Slaviștilor din România (1964), Societatea de Științe Istorice din România (1970), Asociația Oamenilor de Știință din România (1986), fiind adesea pentru acestea o sursă bogată de idei constructive. În anul 1990 a fost numit președinte al Comisiei zonale Moldova din cadrul Comisiei Naționale a Monumentelor, Ansamblurilor și Siturilor Istorice din România. Pentru meritele probate în decursul anilor a fost ales membru de onoare al Institutului de Arheologie din Iași (1990), al Institutului de Istorie „A. D. Xenopol” (1990), al Societății de Heraldică, Genealogie și Sfragistică din România, Filiala Iași (1993), cetățean de onoare al municipiului Vaslui (1994) etc.

Discipolii și colaboratorii profesorului Alexandru Andronic îi vor păstra o pioasă amintire pentru calitățile sale umane și cărturărești, pentru largul diapazon al erudiției, pentru generozitatea și harul său de dascăl și cercetător, pentru contribuțiile de substanță la investigarea monumentelor medievale și a altor domenii, pentru fervoarea și devotamentul neclintit cu care a slujit tărâmul istoriei.

VICTOR SPINEI

LUCRĂRI ȘTIINȚIFICE PUBLICATE

1. *Tyras în epoca romană în lumina cercetărilor profesorului Paul Nicorescu*, în *Viața Basarabiei*, Chișinău, 1940, 5-6.
2. *B. G. Agapie, Problema jurătorilor la români*, în *Studii și cercetări istorice (=SCI)*, Iași, 19, 1946, p. 213-214 (recenzie).
3. *Revista Genealogică Română*, în *SCI*, 19, Iași, 1946, p. 240-241 (recenzie).
4. *Din problemele vechiului drept românesc. Citație și mandat*, în *SCI*, 20, Iași, 1947, p. 299-311.
5. *În legătură cu primul război mondial și participarea României*, în *SCI*, 20, Iași, 1947, p. 319-320.
6. *D. Șt. Marin, Părăsirea Daciei traiane în izvoarele literare antice*, în *SCI*, 20, Iași, 1947, p. 326-328 (recenzie).
7. *Anuarul Liceului Național din Iași*, în *SCI*, 20, Iași, 1947, p. 336-337 (recenzie).
8. *Očerki russkogo literaturnogo jazyka, XVII-XIX vekov*, în *Ethos*, Iași, 1947, p. 183-185 (recenzie).
9. *Elemente de pedagogie socialistă*, Iași, 1948, 76 p. (în colaborare cu Vasile Harea).
10. *Coloniile militare în proiectul de reformă a lui Leonte Radu*, în *SCȘIași*, 6, 1955, 3-4, p. 77-86.
11. *Contribuții la istoricul școlilor ținutale*, în *AȘU Iași*, S. III, 1956, 1-2, p. 415-420 (în colaborare cu I. Antohi).
12. *Problema pieții unice a Rusiei în coloanele revistei „Istoričeskie Zapiski”*, în *SCȘIași*, 7, 1956, 1, p. 189-194 (recenzie).
13. *Izvestija Moldavskogo Filiala Akademii Nauk*, 5(25), în *SCȘIași*, 7, 1956, 1, p. 195-196 (recenzie).
14. *Biblioteca școlii primare din Tîrgul Frumos (1875)*, în vol. *Prima Sesiune științifică de bibliografie și documentare*, București, 1957.
15. *În legătură cu unele manuscrise rusești din biblioteca Universității din Iași*, în vol. *Relații romîno-ruse în trecut*, București, 1957, p. 292-306 + 8 pl. în afară de text.
16. *Cursul de agricultură a lui Ion Ionescu de la Brad ținut la Academia Mihăileană*, în vol. *Omagiu lui Ion Ionescu de la Brad*, Iași, 1957, p. 27-33 + 6 pl. în afară de text (în colaborare cu Vl. Homulescu).
17. *Ion Ionescu de la Brad și unele probleme de ridicarea nivelului tehnic al agriculturii*, în vol. *Omagiu lui Ion Ionescu de la Brad*, Iași, 1957, p. 77-86 + 2 pl. în afară de text (în colaborare cu Th. Ville).
18. *Tezaurul de monede moldovenești de la Corlăteni (Dorohoi)*, în *SCȘIași*, VIII, 1957, 1 (în colaborare cu N. Grigoraș).
19. *Documente referitoare la Principatele Romîne aflate în fondul Voronțov păstrate în Arhiva Centrală de Stat a Actelor Vechi din Moscova*, în *RevArhiv*, 1, 1958, p. 222-226.
20. *O școală sătească din Moldova în preajma anului revoluționar 1848*, în *RevArhiv*, 1958, 2, p. 195-200 (în colaborare cu I. Antohi).

21. Dezvoltarea învățământului agricol în Moldova, în *Lucrările Științifice, Buletinul Institutului Agronomic Iași „Profesor Ion Ionescu de la Brad”*, Iași, 1958, p. 5-19 (în colaborare cu Vi. Gheorghiu și Gh. Ungureanu).
22. *Învățământul agricol din Moldova în prima jumătate a secolului al XIX-lea*, în *SCȘIași*, 9, 1958, 1-2, p. 99-124 (în colaborare cu Gh. Ungureanu).
23. *O istorie a Principatelor în limba rusă scrisă în preajma Unirii*, în *SCȘIași*, 1959, 1-2, p. 200-208.
24. *Studii referitoare la satul rus în secolele X-XIII*, în *SCIV*, 10, 1959, 1, p. 206-210 (recenzie).
25. *Ukazatel' vopominanij, drevnikov i patevych zametok XVIII-XIX vekov*, în *RevArhiv*, 2, 1959, 2, p. 330-333 (recenzie).
26. *Gheorghe Asachi și unele probleme referitoare la introducerea învățământului practic în Moldova*, în *RevArhiv*, 3, 1960, 1, p. 194-203 (în colaborare cu I. Antohi).
27. *Contribuții arheologice la istoria orașului Iași în perioada feudală*, în *ArhMold*, 1, 1961, p. 271-282.
28. *Săpăturile de salvare de la Vaslui*, în *Materiale*, 8, 1962, p. 89-101 (în colaborare cu Eug. Neamțu și Fl. Banu).
29. *Șantierul arheologic Vaslui*, în *Materiale*, 8, p. 796-802 (în colaborare cu I. Ioniță și Fl. Banu).
30. *Cetatea de Scaun, Șantierul arheologic Suceava*, în *Materiale*, 8, p. 747-752 (în colaborare cu Gh. Arion).
31. *Un mormint sarmatic la Vaslui*, în *SCIV*, 14, 1963, 2, p. 347-360.
32. *Cercetările arheologice de pe teritoriul orașului Iași în 1956-1960*, în *ArhMold*, 2-3, 1964, p. 409-428 (în colaborare cu Eug. Neamțu).
33. *Contribuții arheologice la istoricul Tomeștilor în epoca feudală*, în *AȘUIași*, 10, 1964, p. 141-147 + 5 fig. în afara textului (în colaborare cu C. Basan).
34. *Curtea Domnească din Iași în lumina recentelor descoperiri arheologice*, în vol. *Omagiu lui Petre Constantinescu-Iași*, București, 1965, p. 247-254 (în colaborare cu Eug. Neamțu).
35. *Orașe moldovenești în secolul al XIV-lea în lumina celor mai vechi izvoare rusești*, în *Romanoslavica*, 1965, XI, p. 203-218.
36. *Le musée d'Histoire de la Moldavie*, în *RRH*, 4, 1965, 1, p. 105-117 (în colaborare cu M. Petrescu-Dîmbovița).
37. *Noi contribuții arheologice la istoria orașului Iași*, în *MMS*, 41, 1965, 7-8, p. 403-408.
38. *Principalele rezultate ale cercetărilor arheologice de la Curtea Domnească din Huși*, în *RevMuz*, 2, p. 456 (în colaborare cu Eug. Neamțu și Gh. Melinte).
39. *Cetatea de Scaun a Sucevei*, București, 1965, 70 p. (în colaborare cu M. D. Matei).
40. *La contribution des recherches archéologiques à l'histoire de la ville de Jassy*, în *Dacia*, N. S., 9, 1965, p. 463-467.
41. *Muzeul de istorie a Moldovei*, București, 1966, 95 p. (în colaborare cu M. Petrescu-Dîmbovița).
42. *Descoperiri arheologice la Mănăstirea Putna*, în *MMS*, 1966, 7-8, p. 540-542.
43. *Contribuția cercetărilor arheologice la istoricul mănăstirii Putna*, în *RevMuz*, 6, 1966, p. 489-493.
44. *A. Molnar, Husovo misto v evropské refermace*, în *MMS*, 43, 1967, 3-4, p. 318-319 (recenzie).
45. *Cetatea de Scaun a Sucevei*, București, 1967, ed. a II-a, 70 p. (în colaborare cu M. D. Matei).
46. *Principalele rezultate ale cercetărilor arheologice de la Curtea Domnească din Iași*, în *RevMuz*, 4, p. 552-554 (în colaborare cu Eug. Neamțu și M. Dinu).
47. *Săpăturile arheologice de la Curtea Domnească din Iași*, în *ArhMold*, 5, 1967, p. 169-285 (în colaborare cu Eug. Neamțu și M. Dinu).
48. *Stema cu pisanie de pe turnul clopotniță al mănăstirii Trei Ierarhi din Iași*, în *Romanoslavica*, 15, 1967, p. 255-257 + 3 figuri în afara textului.
49. *Ceramica otomană descoperită la Iași*, în *SCIV*, 19, 1968, 1, p. 159-168.
50. *Din activitatea lui Ion Ionescu de la Brad la Secția agronomică a Societății de medici și naturaliști*, în vol. *Omagiu lui Ion Ionescu de la Brad. Aniversarea a 150 de ani de la naștere*, Bacău, 1968, p. 139-145 (în colaborare cu Vi. Gheorghiu).
51. *Ion Ionescu de la Brad și unele probleme în domeniul agriculturii din Moldova în anii 1840-1855*, în vol. *Omagiu lui Ion Ionescu de la Brad. Aniversarea a 150 de ani de la naștere*, Bacău, 1968, p. 203-208.
52. *Din activitatea publicistică a lui Ion Ionescu de la Brad la periodicele ieșene din prima jumătate a secolului al XIX-lea*, în vol. *Omagiu lui Ion Ionescu de la Brad. Aniversarea a 150 de ani de la naștere*, Bacău, 1968, p. 105-113 (în colaborare cu Th. Ville).
53. *Curtea Domnească*, în *Șantierul arheologic Suceava*, în *Materiale*, 9, 1968, p. 382-387 (în colaborare cu T. Martinovici).
54. *Date noi despre cultura materială urbană din Moldova*, în *RevMuz*, 6, 1969, 2, p. 111-113.
55. *Români, bulgari, ruși și bizantini la Dunărea de Jos la sfârșitul secolului al X-lea*, în *MemAnt*, 1, 1969, p. 207-213.
56. *Documente inedite referitoare la Ion Ionescu de la Brad*, în *MemAnt*, 1, 1969, p. 381-388.
57. *Cercetări de arheologie medievală privind epoca lui Ștefan cel Mare*, în *StMatSuceava*, 1, 1969, p. 77-86.
58. *Cercetări arheologice privind unele curți domnești și cetăți medievale din România*, în *Studii și articole de istorie*, 13, 1969, p. 67-78.
59. *Eugenia Zaharia. Săpăturile de la Dridu*, în *RRH*, 8, 1969, 6, p. 1025-1048 (recenzie).
60. *Tatiana S. Passek*, în *ArhMold*, 6, 1969, p. 339-340 (necrolog).
61. *Iași. Călătorie prin secole*, în *Magazin istoric*, 4, 1970, 2(35), p. 64-69.
62. *Iașul pînă în secolul al XVII-lea. Contribuții arheologice la problema genezei și dezvoltării orașelor feudale din Moldova*, *Rezumatul tezei de doctorat*, Cluj, 1970, 19 p.
63. *V. Maciaradze, Besichi na diplomaticheskoj arene*, în *AIIAI*, 7, 1970, p. 418-419 (recenzie).
64. *Les villes de Moldavie au XIVe siècle à la lumière des sources plus anciennes*, în *RRH*, 9, 1970, an. IX, 5, p. 837-853.
65. *Săpăturile de salvare de la Tomești*, în *Materiale*, 9, 1970, p. 407-413.
66. *Curtea Domnească*, în *Șantierul arheologic Suceava*, în *Materiale*, 9, 1970, p. 382-387 (în colaborare cu T. Martinovici).
67. *La résidence princière de Jassy, în Dacia*, N. S., 14, 1970, p. 335-388 (în colaborare cu Eug. Neamțu și T. Martinovici).
68. *Iașii pînă în secolul al XVII-lea în lumina datelor arheologice*, în *CercetIst*, S. N., 1, 1970, p. 91-108.
69. *Așezarea din secolul al XIV-lea de la Iași*, în *Aluta*, Sf. Gheorghe, 2, 1970, p. 119-130.

70. Fortificațiile medievale din Moldova, în *MemAnt*, 2, 1970, p. 403-416.
71. Noi documente inedite referitoare la Ion Ionescu de la Brad, în *MemAnt*, 2, 1970, p. 533-537 + 6 planșe în afara textului.
72. Știri noi referitoare la învățământul agricol la Academia Mihăileană, în *Carpica*, Bacău, IV, 1971, p. 357-361 (în colaborare cu Vl. Gheorghiu).
73. Eugenia Zaharia. Săpăturile de la Dridu, în *Carpica*, Bacău, 1971, p. 441-445 (recenzie).
74. Rumyny, russkie, bolgary i vizantiici na nižnem Dunaje v konce X veka, în *Actes du VIIe Congrès International des sciences Préhistoriques et Protohistoriques, Prague, 21-27 Août, 1966*, 2, Praha, 1971, p. 1121-1123.
75. Ion Ionescu de la Brad – profesor la Academia Mihăileană, în vol. *In memoriam Ion Ionescu de la Brad (1818-1891)*, București, 1971, p. 225-239 (în colaborare cu Vl. Gheorghiu).
76. Instrucțiunile unui moșier către vătaful său (1837), în *Studii*, 23, 1972, 3, p. 573-581.
77. Începuturile vieții urbane la Iași, în *Carpica*, Bacău, 1972, p. 169-180.
78. E. Rikman, I. Rafalovici și I. Hâncu, Očerki istorii kul'tury Moldavii XI-XIV vekov, în *Carpica*, Bacău, 1972, p. 288-291 (recenzie).
79. Fortificațiile medievale din România, în *Studii și Cercetări științifice*, Institutul Pedagogic de 3 ani din Bacău, Bacău, 1972, 47-57.
80. Noi documente inedite referitoare la activitatea didactică a lui Ion Ionescu de la Brad, în *Studii și Cercetări științifice*, Institutul Pedagogic de 3 ani din Bacău, Bacău, 1973, p. 189-197.
81. Cercetările din ultimii 25 de ani în domeniul fortificațiilor medievale și a orașului medieval din Moldova, în *Comunicări de istorie și filologie*, Bacău, 1973, p. 61-72.
82. Noi precizări în legătură cu numele orașului Iași, în *AIIAI*, 10, 1973, p. 93-98.
83. Săpăturile de salvare de la Huși, jud. Vaslui (1964), în *Materiale*, 10, 1973, p. 275-2870 (în colaborare cu Eug. Neamțu).
84. Dimitrie Cantemir și unele probleme de istorie universală, în *Studii și cercetări științifice*, Seria istorie-filologie, Institutul Pedagogic de 3 ani din Bacău, Bacău, 1974, p. 23-29.
85. Preocupări ale ocîrmuirii Moldovei în domeniul agriculturii în perioada Regulamentară, în *Carpica*, Bacău, 6, 1973-1974, p. 115-120.
86. Curtea Domnească din Iași, în *Carpica*, Bacău, 7, 1975, p. 157-164.
87. Epoca lui Ștefan cel Mare oglindită de recentele descoperiri arheologice, în vol. *Vaslui. Ștefan cel Mare 1475*, Vaslui, 1975, p. 38-47.
88. Probleme referitoare la cultura urbană medievală din secolele XV-XVII din Moldova, în *Carpica*, Bacău, 10, 1978, p. 253-265 + 4 figuri în afara textului.
89. În legătură cu datarea descoperirilor sarmatice de la Vaslui, în *Carpica*, 11, Bacău, 1979, p. 165-169.
90. Aspecte occidentale ale civilizației moldovenești în epoca lui Ștefan cel Mare, în *AIIAI*, 16, 1979, p. 151-154.
91. D. Gh. Teodor, Teritoriul est-carpatic în veacurile V-XI, în *AIIAI*, 16, 1979, p. 566-573 (recenzie).
92. E. P. Naumov, K istorii letopisnogo „Spiska russkich gorodov dal'nych i bližnich”, în *AIIAI*, 16, 1979, p. 573-576 (recenzie).
93. Sovetskaja istoriografija Kievskoj Rusi, în *AIIAI*, 16, 1979, p. 576-579 (recenzie).
94. În legătură cu unele descoperiri de obiecte medievale din județul Botoșani, în *Hierasus*, 1, 1979, p. 257-263 (în colaborare cu E. Marinescu).
95. Mărturii arheologice privind continuitatea de locuire pe meleagurile vasluiene, în *ActaMM*, 1, 1979, p. 9-18.
96. Șantierul arheologic Vaslui. Principalele rezultate ale săpăturilor din anii 1976-1977, în *ActaMM*, 1, 1979, p. 101-118 (în colaborare cu I. Bauman, M. Istrati, R. Maxim-Alaiba, R. Popescu).
97. Principalele rezultate ale cercetărilor arheologice de la Vaslui-Curțile Domnești din anul 1978, în *ActaMM*, 1, 1979, p. 119-128 (în colaborare cu R. Popescu).
98. Principalele rezultate ale cercetărilor arheologice de la Vaslui-Curțile Domnești din anul 1978, în *Materiale*, Oradca, 1979, p. 349-351 (în colaborare cu R. Popescu).
99. Cercetări arheologice pe teritoriul orașului Iași în anii 1961-1967, în *ArhMold*, 9, 1980, p. 103-119 (în colaborare cu Eug. Neamțu și S. Cheptea).
100. Vaslui – reședință domnească în secolele XV-XVI, în *AIIAI*, 17, 1980, p. 585-595 (în colaborare cu R. Popescu).
101. P. F. Parasca, Iz istorii rannych moldavsko-russkich svjazej (80 gg. XIV veka), în *AIIAI*, 17, 1980, p. 728-730 (recenzie).
102. R. Popa, M. Mărgineanu-Cârstoiu, Mărturii de civilizație medievală românească, în *AIIAI*, 17, 1980, p. 730-734 (recenzie).
103. Archeologičeskoe issledovanie Novgoroda, red. Kolcin și Janin, în *AIIAI*, 17, 1980, p. 848-851 (recenzie).
104. Pictura murală medievală descoperită la Vaslui, în *MMS*, 56, 1980, 6-8, pp. 625-628 + 6 fig. (în colaborare cu R. Maxim-Alaiba).
105. Nicolae Iorga – Cursurile de vară de la Vălenii de Munte, în *Hierasus*, Anuar 79, 1982, p. 370-373.
106. Cercetările arheologice de la Vaslui-Curțile Domnești, în *Materiale*, Tulcea, 1980, p. 558-565 (în colaborare cu R. Popescu).
107. Curtea Domnească din Iași în secolele XV-XVII – reședință voievodală, în *AIIAI*, 18, 1981, p. 543-549.
108. Profesorul Alexandru Boldur la 95 ani, în *AIIAI*, 18, 1981, p. 853-855.
109. Eugenia Neamțu, în *AIIAI*, 18, 1981, p. 865-866 (necrolog).
110. Cuptoare de ars piatra pentru var din prima jumătate a secolului al XV-lea, în *Studii și comunicări de istorie a civilizației populare din România*, 1, Sibiu, 1981, p. 263-266.
111. Rezultatele săpăturilor arheologice de la Curtea Domnească din anul 1979, în *ActaMM*, 2, 1981-1982, p. 197-205 (în colaborare cu R. Popescu).
112. Dimitrie Onciul și unele probleme de istorie universală, în *ActaMM*, 2, 1981-1982, p. 525-529.
113. Muzeul de Istorie a Moldovei la a 65-a aniversare, în *ActaMM*, 2, 1981-1982, p. 323-325.
114. Curtea Domnească de la Vaslui din vremea lui Ștefan cel Mare, în *MuzNaș*, 6, 1982, p. 155-166. (în colaborare cu R. Popescu).
115. În legătură cu o lucrare inedită atribuită lui Dimitrie Cantemir în *MuzNaș*, 6, 1982, p. 167-170.
116. Contribuția lui Ilie Minea la cunoașterea vechilor letopisește moldovenești, în *AIIAI*, 19, 1982, p. 495-498.

117. *Marian Biskup (Polonia), Jan Dlugosz-istoric al Poloniei și al țărilor din Europa Centrală și Răsăriteană, în Lucrările celui de al XV-lea Congres Internațional de Științe Istorice din 1980 de la București, în Actes, IV/1, București, 1982, p. 621-622 (intervenție).*
118. *E. M. Zagorulskij, Voznikovenie Minska, în AIIAI, 20, 1983, p. 489-490 (recenzie) (în colaborare cu R. Popovici).*
119. *Hierasus – Anuar '79, în AIIAI, 20, 1983, p. 579-581 (recenzie).*
120. *Alexandru V. Boldur, în AIIAI, 20, 1983, p. 635-637 (necrolog).*
121. *Intervention on professor R. Clogg's communication „The Vlachs in Macedonia: some British perspectives”, în vol. Anglo-Romanian Relations after 1821, Sup. AIIAI, 4, 1983, p. 257-258.*
122. *Aspecte ale relațiilor daco-sarmatice, în SAA, 1, 1983, p. 190-193.*
123. *Descoperiri traco-geto-dacice de la Vaslui, în Cercetst, 12-13, 1981-1982, p. 117-126.*
124. *Principalele rezultate ale săpăturilor de la Curtea Domnească din Vaslui, în Materiale, București, 1983, p. 504-507 (în colaborare cu R. Popescu).*
125. *Rolul Sucevei în desfășurarea unor evenimente internaționale între anii 1385 și 1387, în StMatSuceava, 10, 1983, p. 229-234.*
126. *Particularități ale feudalizării societății europene în secolele IX-XI, în AIIAI, 21, 1984, p. 473-484.*
127. *Tipologia feudalismului european și rolul obștiilor agrare în procesul de feudalizare, în Hierasus, 3, 1982, (1984), p. 270-278.*
128. *O genezise rumynskogo srednevekovogo goroda: modl' Jass, în AIIAI, 22/1, 1985, p. 17-28.*
129. *Srednie Veka, vol. 44/1981 și 45/1982, în AIIAI, 22/2, 1985, p. 975-976 (recenzie).*
130. *Unele probleme referitoare la feudalismul de contact și cultura medievală din Moldova în secolul al XV-lea, în MemAnt, 9-11 (1977-1979), 1985, p. 283-289.*
131. *Ghenuță Coman (1914-1981), în ArhMold, 10, p. 132-133 (necrolog).*
132. *Iași pînă la mijlocul secolului al-XVIII-lea. Geneză și evoluție, Iași, 1986.*
133. *Despre geneza orașului medieval românesc: modelul Iașilor, în StMatSuceava, 11-12, 1984-1985 (1985), p. 137-145. Același articol și în culegerca Aspecte ale civilizației românești în secolele XIII-XVII, Suceava, 1986, p. 54-61.*
134. *Paul Nicorescu (1890-1946), în Buletinul bianual – Universitatea „Alexandru Ioan Cuza”, Iași, ianuarie-iunie, 1986, p. 26-27.*
135. *Alexandru Boldur (1886-1982), în Buletinul bianual – Universitatea „Alexandru Ioan Cuza”, Iași, ianuarie-iunie, 1986, p. 28-30.*
136. *Probleme de istorie comparată. Concepția lui N. Pavlov-Solvanski în problema feudalismului rus și reflectarea ei în istoriografia românească, în AIIAI, 23/2, Iași, 1986, p. 699-706.*
137. *P. P. Byrnea, Moldavskij srednevekovyj gorod v Dnestrovsko-Prutskom mezhdurečie (XV-načalo XVI veka), în AIIAI, 23/2, Iași, 1986, p. 954-957 (recenzie) (în colaborare cu R. Popovici).*
138. *Cărțile Moldovei Sovietice, 1970-1975, în AIIAI, 23/2, Iași, 1986, p. 1001-1002 (notă bibliografică).*
139. *Istoričeskie Zapiski, 107 și 108, în AIIAI, 23/2, Iași, 1986, p. 1128-1129 (recenzie).*
140. *Srednie Veka 46, 1982, în AIIAI, 23/2, Iași, 1986, p. 1131-1132 (recenzie).*
141. *Eneolit SSSR, Moscova, 1982, în ArhMold, 11, 1987, p. 269-271 (recenzie) (în colaborare cu N. Ursulescu).*
142. *Unele probleme privind istoria comerțului românesc în concepția lui N. Iorga, în Hierasus, 7, Botoșani, 1986, p. 131-140.*
143. *Contribuții la problema proprietății funciare în Moldova, în MemAnt, 12-14, 1980-1982, 1986, p. 165-170.*
144. *Documente inedite de la Ion Ionescu de la Brad, în AIIAI, 24/1, Iași, 1987, p. 399-410 (în colaborare cu G. Bădărău).*
145. *Archeologičeskie izučenija pamjatnikov 6-15 vekov v Cechii 1975-1985 godov, Praha, 1985, în AIIAI, 24/1, Iași, 1987, p. 535-538 (recenzie) (în colaborare cu R. Popovici).*
146. *Îsemnări despre o istorie a românilor într-o sinteză apărută în limba rusă în 1859, în vol. Români în istoria universală, 2/1, Iași, 1987, p. 721-729.*
147. *Șantierul arheologic Vaslui. Principalele rezultate ale săpăturilor din anii 1980-1981 de la Curtea Domnească, în ActaMM, 5-6, Vaslui, 1983-1984 (1987), p. 213-222 (în colaborare cu R. Popescu).*
148. *D. Gh. Teodor. Continuitatea populației autohtone la est de Carpați în secolele VI-XI e.n. Așezările din secolele VI-XI e.n. de la Dodești-Vaslui, în ActaMM, 5-6, Vaslui, 1983-1984 (1987), p. 529-530 (recenzie).*
149. *I. Ceașescu, Fl. Constantiniu, M. Ionescu, 200 de zile mai devreme. Rolul României în scurtarea celui de-al doilea război mondial, în ActaMM, 5-6, Vaslui, 1983-1984 (1987), p. 555-556 (recenzie).*
150. *Din istoricul relațiilor româno-ruse la începutul secolului XIX, în vol. Români în istoria universală, 3/1, Iași, 1988, p. 447-452.*
151. *M. Petrescu-Dîmbovița, D. Gh. Teodor, Sisteme de fortificații medievale timpurii la est de Carpați. Așezarea de la Fundu Herței (jud. Botoșani), în Buletinul Academiei de Științe Sociale și Politice, Referate și recenzii, 1, București, 1988, p. 13-19 (recenzie).*
152. *Evocări din anii studenției: Profesorul Gheorghe Brătianu, în vol. Confluente istoriografice românești și europene. Iași, 1988, p. 503-509.*
153. *Probleme juridice și legislative în proiectul de Constituție românească din 1822 din Moldova, în Dike, Buletin al Seminarului de logică și filosofia dreptului, 2, 1988, 2, Iași.*
154. *Vaslui – reședință domnească și capitală. 550 de ani de la atestarea documentară (1435-1985), în ActaMM, 7-8, Vaslui, 1985-1986 (1989), p. 391-396 (în colaborare cu R. Popescu și R. Popovici).*
155. *Alexandru Odobescu și unele probleme de istoria artei medievale românești, în ActaMM, 7-8, Vaslui, 1985-1986 (1989), p. 391-396 (în colaborare cu I. Olaru).*
156. *Nicolae (Milescu) Spătarul – descoperitorul Siberiei. Cu prilejul aniversării a 350 de ani de naștere (1636-1986), în ActaMM, 7-8, Vaslui, 1985-1986 (1989), p. 539-540.*
157. *Gh. F. Cebotarenko, Sorokskaja krepost' – pamjatnik stariny, în ActaMM, 7-8, Vaslui, 1985-1986 (1989), p. 518-519 (recenzie).*
158. *Gh. F. Bogaci, Alte pagini de istoriografie literară, în ActaMM, 7-8, Vaslui, 1985-1986 (1989), p. 523-524 (recenzie).*

159. *Originea numelui oraşului Iaşi*, în *Buletinul Asociaţiei Oamenilor de ştiinţă din România, Filiala Iaşi*, 1, 1990, 1-3, Iaşi, p. 11-14.

160. *Curtea Domnească din Iaşi*, în *RMMMIA*, 59, 1990, 2, p. 12-26 (în colaborare cu S. Cheptea).

161. *À propos des fortifications médiévales de Moldavie*, în *ArhMold*, 14, 1991, p. 147-152.

162. *Srednekovye pamjatniki Dnestrovsko-Prutskogo mezhdurečja*, în *ArhMold*, 14, 1991, p. 171-172 (recenzie) (în colaborare cu R. Popovici).

163. *Nicolae Titulescu – diplomatul model*, în *ActaMM*, 9-11, 1987-1989 (1993), p. 9-13.

164. *Şantierul arheologic Vaslui. Principalele rezultate ale săpăturilor de la Curţile Domneşti din anul 1987*, în *ActaMM*, 9-11, 1987-1989 (1993), p. 71-80 (în colaborare cu R. Maxim-Alaiba).

165. *Unele aspecte proprii privind geneza burgheziei române*, în *ActaMN*, 9-11, 1987-1989 (1993), p. 163-194.

166. *Profesorul Traian Cantemir la 80 de ani*, în *ActaMN*, 9-11, 1987-1989 (1993), p. 347-354 (în colaborare cu C. Popescu).

167. *Biserica Sf. Ioan din Vaslui – prima biserică orăşenească înălţată de Ştefan cel Mare*, în *Analele Brăilei*, 1, 1993, 1, p. 473-482 (în colaborare cu A. M. Zup şi I. Olaru).

168. *K voprosu o genezise i tipologii srednekovykh gorodov na vostoce ot Karpat*, în *Actes du XIIe Congrès International des Sciences Préhistoriques et Protohistoriques, Bratislava, 1-7 septembre*, 4, Bratislava, 1993, p. 191-194.

169. *Consideraţii privind geneza oraşelor medievale din Moldova în lumina urbanizării localităţii Vaslui*, în *Historia urbana*, II, 1994, 1, p. 19-22.